

Lengde

Dhereka

Lengdemåling før og nå

I gamle dager var det vanlig å bruke lengdeenheter som tok utgangspunkt i menneskekroppen. Både fot, tomme, alen og favn var lengdeenheter som folk bar med seg overalt. Dette var et praktisk system, men ikke særlig nøyaktig. Menneskekropp er jo så forskjellige.

Den norske, danske, svenske og engelske foten var forskjellige alle sammen.

Dette skapte problemer etter hvert som det ble mer og mer vanlig å handle varer fra andre land. På 1800-tallet fantes over 100 definisjoner av fot i Europa.

Cabirka dhererka waagii hore iyo hadda

Berigii hore waxa caadi ahayd in la isticmaalo jirka dadka marka la rabo in dhereka la cabiro.

cagta, xubinta, xusulka, talaabada iyo gacmuhuba waxa ay ahaayeen cabir dherer caadi loo isticmaalo. Nidaamkani waxa uu ahaa nidaam macquul ah, laakiin sida ugu saxsan ma ahayn, waayo dadka jirkoodu waa kala duwanyahay.

Cagta ay isticmaalayeen Noorwiiiga, dhaanishka, iswidhishka iyo ingriisku waa ay kala duwanaayeen dhamaan.

Tani waxa ay abuurta dhibaato ka dib markii ay badatay in ganacsi ay is weydaarsadaan wadamo kala duwani. Sanadadii 1800 waxa Yurub ka jiray in ka badan 11 qeexmo oo loo sameeyey cabirka cagta.

Gamle norske lengdeenheter

1 favn = 1,88 m

1 alen = 62,7 cm

1 fot = 31,4 cm

1 tomme = 2,6 cm

Noen er flink til å gjette høyden eller lengden av ting eller avstanden bort til en bygning.

Vi sier at de har godt øyemål. Det er vanskelig å bedømme avstander og lengder bare ved å bruke øynene, så vi trenger et målesystem for lengde.

Den viktigste målenheten for lengde er meter. Meteren er utgangspunktet for de fleste andre lengdeenhetene vi bruker.

Når vi skal måle avstanden mellom to steder eller størrelsen på noe, må vi velge en lengdeenhet som passer. vi oppgir ikke avstanden mellom Oslo Trondheim i millimeter, og lengden til et nyfødt barn måles ikke i kilometer. Vi sier at babyen er 52 cm lang, ikke 0,52 m eller 520 mm. vanligvis velger vi en enhet som gjør at tallet foran lengdeenheten ligger mellom 1 og 100. vi bruker en benevning eller målenhet som gir et passe stort måltall.

Halbeegyada dhererka ee Nooway laga isticmaali jiray waayadii hore

1 gacan = 1,88 m

1 xusul = 62,7 cm

1 cag = 31,4 cm

1 Xubin= 2,6 cm

Dadka qaar waxa ay ku wanaagsan yihiin in ay isha ku qiyaasaan shay dhererkiis ama masaafada uu u jiro.

Waxa aan dhahnaa qifkaasi il cabirkiisu waa ay wanaagsantahay. Waa ay adagtahay in dhereka iyo masaafada aynu isha ku cabbirro, sidaa darteed waxa loo baahday in la helo nidaam cabir sax ah oo dhererka lagu cabiro.

Halbeegga dhererka ugu muhiimsani waa mitirka. Mitirku waa barbiloga halbeegyada kale ee dhererka ee aan isticmaalo.

Marka aan cabirayno masaafada u dhaxaysa laba meelood ama shay inta uu le,egyahay waa in aan dooranaa halbeeg dherer ku haboon. Ma ku sheegi karno miliimitir masaafada u dhaxaysa Trondheim iyo Oslo, dhereka ilma hadda dhashayna laguma cabiri karo kiilomitir. Waxa aan dhahnaa ilmaha dhererkiisu waa 52 cm, ma dhahno ilmaha dhererkiisu waa 0,52 m ama 520

mm. Sida caadiga ah waxa aan dooranaa halbeeg ka dhigaya nambarka ka horeeya halbeega dhererka mid u dhexeeya 1 iyo 100. Waxan isticmaalaa halbeeg ku haboon inta uu e,egyahay.

Utstyr til lengdemåling

Qalabka aan u isticmaalo cabirka dhererka

Vi har mange forskjellige redskaper og instrumenter til å måle lengden med. i matematikktimen bruker vi linjal.

Waxa jira qalab badan oo kala duwan oo lagu cabiro dhererka. Xiisadda xisaabta marka aan ku jirro waxan isticmaalaa masdarad.

Illustrasjon: Evgenica/ AdobeStock

Snekkeren bruker meterstokk

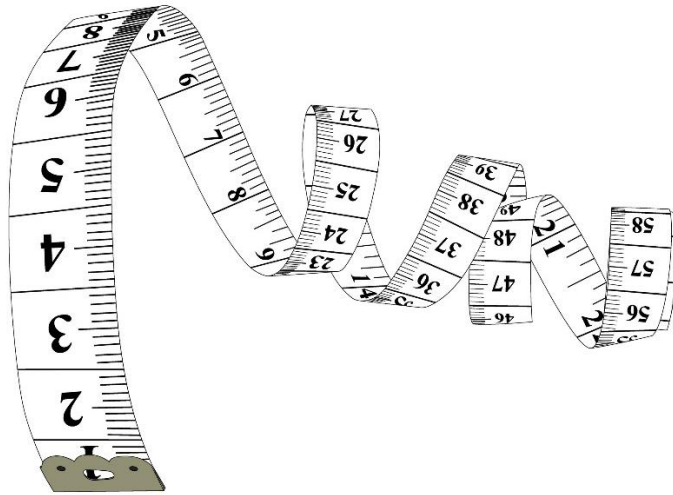
Fuundiga ama nijaarku waxa uu istic maalaa usha mitirka.

Illustrasjon: tim-bueroservice/ AdobeStock

I gymtimen bruker vi målebånd.

Xiisadda cayaarta marka aan ku jirrana waxan isticmaalaa xariga cabirka.

Illustrasjon: KyivnataliS/ AdobeStock

Når en håndverker skal måle små lengder nøyaktig, brukes et skyvelære som kan måle forskjeller i lengde ned til 0,1 mm.

Med kilometertelleren i en bil kan vi måle avstander på mange mil. Hjulene på bilen har en bestemt omkrets, og det registreres hvor mange ganger hjulene dreier rundt. Dermed viser kilometertelleren på speedometeret den nøyaktige avstanden bilen har kjørt.

Marka fuundiga ama nijaarku cabirayo dherer yar oo sax ah, waxa uu isticmaalaa qalab cabiri kara cabiro kala duwan oo dherkoodu hooseeyo ilaa 0,1 mm.

Aaladda tirisa kiilomitirka baabuurka waxa aan ku cabiraa masaafada mayl badan. Lugaha baabuurka waxa ay leeyihiin wareeg go'an ama cayiman, waxana la diiwaan galiyaa inta mar ee ay luguhu wareegeen. Isla markaasna aalada kiiloomitirka tirisa ee xawaaraha sheegta ayaa muujisa masaafada uu baabuurku socday.

Hvor lang er en meter?

Metersystemet ble innført i Frankrike i 1793. Norge gikk over til meter systemet i 1875.

Mitirku intee le,egyahaY

Nidaamka mitirka waxa Faransiiska laga hirgaliyey sanadkii 1793 dii. Noorway waxa ay bilowday in ay isticmaashu nidaamka mitirka sanadkii 1875 tii.

Oppgaver

1. Hva slags en heter brukte man i gamle dager?
2. Hvorfor var det vanskelig å bruke lengdeenheter som tok utgangspunkt i menneske kropp?
3. Når ble metersystemet innført i Frankrike?
4. Når Gikk Norge over til metersystemet.
5. Hva måler vi legden i matematikktimen?
6. Hva bruker snekkeren til å måle lengden?
7. Når bruker vi målebånd?
8. Hva sier vi når man er flink til å anslå høyden på en ting eller avstanden bort til en bygning?
9. Hva er den viktigste mål enheten for lengde?

Su,aalo

1. Halbeegyo noocce ah ayaa la isticmaali jiray berigii hore?
2. Waayo ay u adkaatay in la isticmaalo halbeegyo ku salaysan dadka jirkooda?
3. Goorma ayaa faransiiska laga hirgeliyey nidaamka mitirka?
4. Goorma ayey Noorway bilowday in ay isticmaasho nidaamka mitirka?
5. Maxaan wax ku cabirraa marka aan xiisadda xisaabta ku jirro?
6. Hva bruker snekkeren til å måle lengden?
7. Goorma ayaa la isticmaalaa xariga cabirka?
8. Maxaan dhahnaa marka uu qofku ku fiican yahay in uu sheeda wax ka cabiro?
9. Waa maxay halbeega ugu muhiimsan ee dhererku?